

آیا جزوه را از سایت ما دانلود کرده اید؟

کتابخانه الکترونیکی **PNUEB**

پیام نوری ها بشتابید

مزایای عضویت در کتابخانه **PNUEB**:

دانلود رایگان و نامحدود خلاصه درس و جزوه

دانلود رایگان و نامحدود حل المسائل و راهنما

دانلود کتابچه نمونه سوالات دروس مختلف پیام نور با جواب

WWW.PNUEB.COM

کتابچه نمونه سوالات چیست:

سایت ما **افتخار** دارد برای اولین بار در ایران توانسته است کتابچه نمونه سوالات تمام دروس پیام نور که هر یک حاوی تمامی آزمون های برگزار شده پیام نور (تمامی نیمسالهای موجود **فتی الامکان** با **جواب**) را در یک فایل به نام کتابچه جمع آوری کند و هر ترم نیز آن را آپدیت نماید.

مراحل ساخت یک کتابچه نمونه سوال

(برای آشنایی با زحمت بسیار زیاد تولید آن در هر ترم):

دسته بندی فایلها - سرچ بر اساس کد درس - پسابندن سوال و جواب - پیدا کردن یک درس در نیمسالهای مختلف و پسابندن به کتابچه همان درس - پسابندن نیمسالهای مختلف یک درس به یکدیگر - وارد کردن اطلاعات تک تک نیمسالها در سایت - آپلود کتابچه و فیلدی موارد دیگر..

همچنین با توجه به تغییرات کدهای درسی دانشگاه استثنائات زیادی در ساخت کتابچه بوجود می آید که کار ساخت کتابچه را بسیار پیچیده می کند.

WWW.PNUEB.COM

باسمه تعالی

عنوان کتاب : آشنایی با علوم قرآنی

رشته : زبان و ادبیات فارسی

مؤلف : دکتر علی اصغر حلبی

2 واحد

تهیه پاورپوینت از :

شهرام بهمن تاجانی

عضو هیأت علمی دانشگاه پیام نور مرکز رودسر

Payam Noor University Ebook

PNUweb

...کتابخانه الکترونیک پیام نور....

کتابخانه الکترونیکی PNUEB

WWW.PNUEB.COM

هدف کلی :

آشنایی دانشجویان و لو به اختصار نسبت به مفاهیم مختلفی که در فهم و تفسیر قرآن مجید به عنوان کتاب دینی مسلمانان لازم است و همچنین علمی که می توان به کمک آن به فهم بیشتر قرآن مجید پرداخت .

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الکترونیکی پیام نور....

فصل اول :

تفسیر ، تأویل و تنزیل

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانہ الکترونیکے پیام نور.....

هدفهاي رفتاري :

آشنائي دانشجو با :

تعاريف مختلف در باب تأويل و تنزيل

فرق انزال و تنزيل

علت تدريجي بودن نزول قرآن كريم

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الکترونیکی پیام نور.....

تعاریف تفسیر:

1- تفسیر علمی است که از معنی قرآن [= ارتباط آیات با همدیگر] به حسب طاقت بشری و به حسب آنچه قواعد عربیت اقتضاء دارد، بحث می کند.

2- تفسیر علمی که از احوال الفاظ کلام خدا بحث می کند از این حیث که بر مراد خدای تعالی دلالت می کند.

3-تعريف دقيقتر تفسير :

تفسير در اصل به معني كشف و اظهار است و در شرع توضيح معني آيه و بيان شأن نزول و قصه و سبب است كه آيه در آن باب نازل شده به لفظي كه دلالت آن دلالت آشكار باشد.

واژه تفسیر تنها يك بار در قرآن و آن هم در سوره فرقان آیه 34 بکار رفته است.

«... و لا یأتونک بمثل الا جئناک بالحق و احسن تفسیراً»

تفسیر مستلزم يك رشته علوم است كه آن را مادي گویند .

مبادي تفسیر، عبارت است از دانش علوم عربیة بویژه صرف و نحو، اصول، کلام، اصول فقه، علم جدل، فقه، حدیث، خبر و اشعار عرب (بویژه شعر جاهلی) و قصص انبیاء و چند علم دیگر.

غرض از تحصیل علم تفسیر: شناخت معانی و نظم قرآن است.

WWW*PNUJEB*COM

Payam Noor University Ebook

PNUJeb

...کتابخانه الکترونیک پیام نور....

فایده علم تفسیر : توانایی یافتن بر استنباط احکام شرعی بر وجه صحیح است.

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الکترونیک پیام نور.....

موضوع علم تفسیر : کلام خدای تعالی است که منبع هر حکمتی و

معدن هر فضیلتی است.

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الکترونیک پیام نور....

تأویل :

در لغت به معنی به آغاز بازگردانیدن و در شرع به معنی بازگردانیدن لفظ از

معنی ظاهری به معنی احتمالی آن است به شرط آن که محتمل را موافق

کتاب و سنت بیابند .

تأویل نزد علمای اصول :

در نزد علمای اصول ، تأویل مرداف تفسیر است با این فرق که تأویل ظن به مراد است و تفسیر قطع بدان

در میان مسلمانان بویژه صوفیه و شیعه و اخوان الصفا به تأویل آیات
بیشتر توجه شده است تا به تفسیر آنها.

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الکترونیک پیام نور....

تنزیل : در لغت به معنی فرو فرستادن و در اسلام عبارت است از ظهور
قرآن بر حسب احتیاج امت اسلامی بواسطه جبرئیل بر قلب پیامبر (ص).

فرق انزال و تنزیل :

انزال را در مورد امری ناگهانی و دفعی بکار می‌برند در حالی که تنزیل در تدریج بکار می‌رود .

فصل دوم :

مصادر تفسير

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانہ الکترونیکے پیام نور.....

هدفهاي رفتاري :

توانايي دانشجويان در بيان

-تفسير به نقل (منقول) و سبب پيدائش آن

- تفسير به رأي (معقول) و علت پيدا شدن آن

- ماهيت اسرئيليات و علت و لع بعضي مفسران به آن

مصادر تفسیر : دو طریقہ تفسیر معروف است .

تفسیر بہ نقل یا منقول

تفسیر بہ اجتہاد یا تفسیر بہ رأی

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانہ الکترونیک پیام نور.....

مهمترین دلیل ورود وضع در تفسیر به نقل :

1- وجود دو تفسیر متناقض برای يك آیه که هر دو را از پیامبر (ص) نقل کرده اند.

2- عدم وثوق مفسران .

صحابه و تابعان در باره تفسیر به رأی دو گروه تقسیم می شوند:

1- مخالفان تفسیر به رأی

2- کسانی که تفسیر به رأی را جایز و مباح می دانند

منبع و مصدر مفسرين دسته اول (تفسير به نقل) اخبار و احاديث و به طور

كلي علوم نقلي بود و منبع و مصدر گروه دوم ، استنباط و اجتهاد و رأي

شخصي البته بر پايه منقولات موجود بود .

سومین منبع تفسیر، تفسیر به اسرائیلیات بوده است .
دلیل توجه به آن، حرص و شغف آنها به استقصاء بوده است .

فصل سوم :

مفسران بزرگ

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانہ الکترونیک پیام نور.....

هدفهاي رفتاري :

افزايش توانايي دانشجويان در

آشنايي با مفسران بزرگ صحابي و تابعي

ويژگيهاي تفاسير مختلف

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الکترونیک پیام نور.....

مفسران بزرگ صحابی:

عده قلیلی از صحابه در تفسیر قرآن سخن گفته اند.

از میان خلفای اربعه ، بیشتر از همه از علی (ع) تفسیر قرآن روایت شده است.

ابن عباس را ترجمان القرآن ، حبر الامه و رئیس مفسرین گویند .

مفسران تابعي :

دو گروه از آنها بیشتر شهرت دارند:

اصحاب ابن عباس

اصحاب ابن مسعود

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الکترونیک پیام نور.....

در دوره دوم عباسي يکي از کامل ترين و معتبر ترين تفسير قرآن با
عنوان جامع البيان في تفسير القرآن توسط طبري به عرضه رسيد.

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الکترونیکی پیام نور...

ویژگی‌های تفسیر طبری : در این تفسیر مولف ترجیح قولی را بر

قول دیگر بیان می‌کند و تفسیرها و تأویل‌های ضعیف را خراج و تعدیل

می‌کند .

دومين تفسير بزرگ، كتاب التبيان في تفسير القرآن متعلق به شيخ طوسي است .

شيخ طوسي فقه شيعه را با تأليف كتاب مبسوط وارد مرحله جديدي کرد

شيخ طوسي نجف را مرکز علمي - ديني شيعه قرار داد .

آثار عمدہ شیخ طوسی عبارتند از :

- النہایہ فی الفقہ
- المبسوط
- تہذیب الاحکام
- الاستبصار
- التبیان فی تفسیر القرآن

سومین تفسیر بزرگ :

تفسیر الکشاف عن حقایق غوامض التنزیل معروف به تفسیر کشاف متعلق به زمخشری است .

زمخشری در تفسیر خود بیشتر به جنبه لفظی قرآن توجه داشت

تفسیر کشف الاسرار و عده الابرار متعلق به رشیدالدین میبدي است که

یکی از کتب برجسته ادب فارسی آغاز سده ششم هجری است .

ابوالفتوح در تفسیر رُوحُ الْجِنَانِ و رُوحُ الْجَنَانِ اعتماد بر روایت غیر

ائمه معصومین را مطلقاً جایز نمی داند حتی اگر از صحاح سننه اهل سنت

باشد .

« مجمع البيان في تفسير القرآن » مفصل ترين تفسير شيخ طبرسي

است.

تفاسير ديگر او عبارتند از: « الكافي الشافي » (الوجيز) و « جوامع

الجامع يا الوسيط »

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الکترونیک پیام نور.....

یکی دیگر از تفاسیر معتبر «انوار التنزیل و اسرار التأویل» معروف به

تفسیر بیضاوی است.

شیوه تفسیری بیضاوی التقاطی است از تفسیر به منقول و تفسیر به رأی.

تفسیر « مفاتیح الغیب » یا « تفسیر کبیر » نوشته رازی معروف به
ابن الخطیب و فخر رازی یا امام فخر رازی یا امام المشککین است ،
که در زمره تفسیر های عقلي یا تفسیر به رأی است .

تفسير « الجامعُ لاحكام القرآن و المبين لما تضمن من السنه و

الايات الفرقان » معروف به تفسير « قرطبي » است ، كه به شيوه مفسران

نقلي اما پيراسته از اخبار بي اساس و سرائيليات است .

تفسير « الصافي في تفسير القران » متعلق به ملامحسن ملقب به

فيض كاشاني است. او در تفسير الصافي تنها به مأخذ تفسيري شيعه

اكتفا نكرده است

«تفسیر جلالین» به زبان عربی و از تفسیر های به منقول است . وجه تسمیه

آن به جلالین این است که توسط دو جلال یعنی جلال محلی و شاگرد او

جلال الدین سیوطی انجام گرفته است .

« تفسیر المنار » نوشته شیخ رشید رضا با استفاده از تفریرات شیخ

محمد عبده است . شیوه او در تفسیر « سلف گرای » یا « اصل گرای

« است .

طنطاوي در تفسير « الجواهر في تفسير القرآن الكريم »

كوشيد تا علوم جديد را با آيات قرآني وفق دهد.

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الکترونیک پیام نور....

تفاسيري که در جهان شيعه اعتبار يافته اند عبارتند از :

- تفسير علي بن ابراهيم قمي از مشايخ کليني رازي

- تفسير عياشي از مشايخ کليني

- تفسير منهج الصادقين از ملا فتح الله کاشاني

- تفسير شيخ سيد عبد الله شبر

مهمترین تفسیر شیعی «المیزان فی تفسیر القرآن» نوشته سید محمد

حسین طباطبائی است، در بیست مجلد. که نه یکسره تفسیر به منقول

ست و نه تفسیر به معقول.

فصل چہارم :

تاریخ قرآن

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانہ الکترونیکے پیام نور.....

هدفهاي رفتاري :

توانايي دانشجو در بيان :

نامها و اوصاف مختلف قرآن

كيفيت نزول قرآن مجيد

سورههاي مكّي و مدني و نحوه شناسايي آنها

قرائت هاي مختلف از قرآن

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الكترونيکي پيام نور.....

نام هاي قرآن :

متداول ترين و معروفترين نام كتاب خدا ، قرآن است كه به زبان عربي بر پيامبر (ص) نازل شده است .

مفسران و عالمان قرآن با استناد به اوصاف قران حدود 50 تا 55 اسم براي آن برشمردند كه برجسته ترين آن «كتاب» است .

اسمهاي ديگر قرآن :

كلام الله ، ذكر ، نور ، فرقان ، ذكري ، حكم ، حكمت ، شفاء و ...

از ميان اوصافي كه در خود قرآن براي آن ياد شده است چند وصف بسيار مشهور شده است از جمله : مجيد ، كريم ، مبين ، عزيز .

عقاید مختلف در بیان وجه تسمیه قرآن :

مشهورترین قول : قرآن مصدر (قرأ) به معنی خواند و آن مصدری است
به معنی اسم مفعول یعنی مقروء همچنانکه کتاب هم مصدری است به معنی
اسم مفعول یعنی مکتوب .

چگونگی نزول قرآن :

مشهور این است ، که قرآن طی بیست و سه سال بر پیامبر اکرم(ص) فرود آمد .

علت تدریجی بودن نزول آیات مربوط بودن آنها به وقایع و حوادثی بوده است که می بایست ، آیات در ارتباط با آنها بر پیامبر اکرم فرود آید.

اقوال مختلف در خصوص رفع تناقض بين دفعي يا تدريجي فرو فرستادن

قرآن

WWW*PNUJEB.COM

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الکترونیک پیام نور.....

کیفیت فرو فرستادن قرآن بر حضرت رسول از طریق جبرئیل :

- حضرت رسول اکرم (ص) از صورت بشری بدر آمده و به صورت فرشته در می آمده است.

- جبرئیل به صورت بشری در می آمده است

گردآوری قرآن :

- قرآن توسط کسانی که خواندن و نوشتن می دانستند بر روی چرم پاره ها ، شاخه های خرما ، استخوان های شانه شتر ، سنگ های پهن و غیره نوشته می شد.

- مشهورترین قول این است که حافظان و قراء قرآن در زمان رسول اکرم 4 نفر بودند

به نظر مفسرين شيعه و سني علي (ع) در اين جمع نخستين آنها از لحاظ تدوين ،
تفسير ، و بيان علوم آن و شناساندن ناسخ و منسوخ و اقسام قرآن بوده است .

مشهورترین کاتبان قرآن علی بن ابیطالب (ع) ، عثمان عفّان ، زیدبن ثابت و ابی بن کعب بوده اند که علاوه بر وحی ، نامه های آن حضرت را هم می نوشتند.

فکر جمع آوری قرآن از زمان رسول خدا وجود داشت.

WWW*PNU*EB*COM

Payam Noor University Ebook

PNUeb

....کتابخانه الکترونیک پیام نور....

بخطر جلوگیری از اختلافات بین مسلمانان ، عثمان دستور داد بر
اساس مصحف زید، مصحفی درست کنند که اساس و امام باشد

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الکترونیک پیام نور....

تقسیم قرآن :

قرآن مجید از سوره های تشکیل یافته که شماره آیه های آن از 3 تا 286 آیه در نوسان است و برخی از سوره ها يك يا دو و يا بیشتر نام دارد.

نامگذاري سوره ها

گاهي به اعتبار آغاز آن بوده است .

گاهي بخاطر اختصاص آن به موضوعي خاص بوده است .

گاه وجه تسميه سوره ها به سبب قصص موجود در آنهاست .

برخي نامگذاري به نام ، حروفي که سوره با آنها آغاز شده، است

Payam Noor University Ebook

PNUeb

شماره سوره هاي قرآني كه امروز در دست مسلمانان است 114 سوره

است .

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الکترونیک پیام نور.....

از حيث بلندي و کوتاهي نیز سوره ها را به دسته هاي همچون « السبع

الطوال « « المئون « « المثاني « و « المفصل « تقسیم کرده اند .

اقوال مختلف در باره سوره هاي مكي و مدني :

سوره ها را برحسب اين كه در مكه نازل شده يا در مدينه ، مكي يا مدني گویند.

- (1) مكي ، سوره ها يا آياتي است كه پيش از هجرت پيامبر اكرم از مكه به مدينه نازل شده و مدني سوره هايي است كه پس از هجرت نازل شده است ولو اين كه در سال فتح مكه نازل شده باشد و يا در سفرهايي كه پيامبر در مدينه نبوده است نازل شده باشد .

2) مكي سوره و آياتي كه در مكه نازل شده ولو پس از هجرت باشد و مدني سوره ها و آياتي است كه در مدینه نازل شده است . بنابراین قول، آياتي كه در سفرها نازل شده نه مكي است نه مدني .

- (3) مكي ، سوره و آياتي است كه خطاب به مردم مكه نازل شده است و مدني سوره و آياتي است كه در خطاب به مردم مدينه آمده است .

WWW*PNUeB*COM

Payam Noor University Ebook

PNUeB

...کتابخانه الکترونیک پیام نور....

دو شیوه در خصوص شناخت مکی یا مدنی بودن سوره مطرح است :

الف : شیوه استقرایی

ب : شیوه استنباطی که اعتماد بر عقل دارد و آنرا « قیاسی » هم نامیده اند

روش بہتر در شناخت مکی ومدنی بودن قرآن :

توسل بہ ہر دو راہ استقراء و استنباط

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانہ الکترونیک پیام نور.....

برخی دانشمندان نیز چند اساس برای تشخیص مکی از مدنی وضع کرده اند و از جمله گفته اند :

« یا ایها الناس » خطاب به اهل مکه است خطاب به تعبیر « یا ایها الذین آمنوا » به اهل مدینه.

تعیین ابتدا و انتهای آیه ها نیز به احتمال قوی توقیفی است و بر حسب رأی شخص نیست و ترتیب آیه ها در سوره ها نیز به اجماع مسلمانان ، توقیفی است.

اختلاف نظر در شماره آیات قرآنی :

برخی تعداد آیات قرآن را 6666 آیه و برخی کمتر و یا بیشتر شمرده اند .
آنچه مسلم است این که تعداد آیات قرآن از 6000 آیه اندکی بیشتر
است .

علت اختلاف در شماره کلمات قرآن :

گفته اند کلمه حقیقت ، مجاز و رسمی داشته و نیز برخی کلمات فرضی و تقدیری و یا اعتباری را نیز در آیه ها به حساب آورده اند و اعتبار همه آنها جایز است و هر يك از علماء یکی از وجوه جایزه را معتبر می شمردند چنانچه در « مم » و « عم » و « فیم » و نظایر آنها چنین است .

براي آسان خواندن و يا براي تقسيم آن به روزهاي ماه (به روايتي) قرآن را به سي جزء تقسيم کرده اند که جزء آخر آن از سوره نباء (78) شروع و به معوذتين (ناس و فلق) ختم مي شود.

قرائت هاي قرآن:

پس از مبعث رسول اکرم در قرائت برخي آیات و کلمات قرآن اختلاف پديد آمد و نتیجه آن بوجود آمدن علم قرائت یا علم قراآت است .

ائمہ دہگانہ قرائت عبارتند از :

- 1- نافع بن عبد الرحمن
- 2- عبد اللہ بن کثیر
- 3- ابو عمرو بن العلاء
- 4- عبد اللہ بن عامر
- 5- عاصم بن ابی النجود
- 6- حمزہ بن حبیب
- 7- کسای
- 8- یعقوب بن اسحق حضرمی
- 9- ابو جعفر مخزومی
- 10 - خلف بن ہشام

از میان این قاریان دهگانه، تنها هفت نفر شهرت یافته اند که به

«قراء سبع» معروفند.

از روزگار امپراطوري عثمانی و نیز در روزگار ما قرائت عاصم، از طریق راوی او حفص معروف شده است.

علوم مختلف قرائت قرآن عبارتند از :

1- علم شواذ 2- علم مخارج حروف

3- علم مخارج الفاظ 4- علم وقوف

5- علل قران (علم احكام حروف عله قرآن)

6- آداب كتابت مصحف

فصل پنجم:

اقسام قرآن

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانہ الکترونیکے پیام نور.....

هدفهای رفتاری

توانایی دانشجو در بیان :

آیات متشابه ، مجمل ، محکم و مفصل ، ناسخ و منسوخ

تفاوت آیات خاص و عام

ناسخ و منسوخ در احادیث

اقسام دخول نسخ در آیات قرآنی

اقسام قرآن:

معانی و تفسیر قرآن بر چہار وجہ است:

Payam Noor University Ebook

PNUeb

....کتابخانہ الکترونیک پیام نور.....

- **قسم اول :** آن است که جز خدای تعالی نداند برای آن مصلحت در آن شناخت که بیان نکند زیرا او احکم الحاکمین است و جز حکمت و صواب نکند. مانند آیه « یسئلونک عن الروح قل الروح من امر ربی » (اسراء آیه 85).

قسم دوم: چنان است ظاهر لفظ او مطابق معنی باشد و در لغت عرب آن را محکم خوانند مانند: «قل هو الله احد» و یا «لاتقربوا الزنا» .

- قسم سوم : آن است که مراد به ظاهر آیه به تفصیل معلوم نشود و آن را مجمل خوانند. مانند : « اقيموا الصلواہ و اتوا الزکاہ » (نور آیه 56).

- قسم چهارم: آن است که لفظش میان دو معنی یا بیشتر مشترك است و روا باشد که هر يك از آن دو معنی مراد باشد. و این قسم را متشابه خوانند.

بطور کلي اقسام قرآن از هشت وجه بیرون نیست :

1 - محکم 2- متشابه 3- ناسخ 4- منسوخ 5- خاص 6- عام 7 - مجمل 8- مفصل

محکم و متشابه:

محکم در لغت یعنی استوار شده و در اصطلاح علمای قرآن لفظی است که ظاهر آن بدون آن که چیزی به آن ضمیمه کنند از معنی آن خبر دهد.

علم محکم و متشابه علمی است که تفریق میان محکم و متشابه و مباحث دیگر مربوط به این بحث را بر عهده دارد.

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الکترونیک پیام نور....

ناسخ و منسوخ: نسخ در اصطلاح اصول فقه عبارت است از رفع حکمی شرعی بوسیله یک دلیل شرعی دیگر که پس از آن حکم وارد شده است.

حکم اول را منسوخ و حکم دوم را که به جای حکم اول تشریح شده است، ناسخ گویند.

در علم تفسیر آیه ای را که مدلول آن به وسیله آیه دیگری که پس از آن آمده نسخ شود را منسوخ گویند و آیه ای که مدلول آن مدلول آیه اول را نسخ کرده، ناسخ خوانند.

- نسخ در حدیث هم جاری است و شناخت ناسخ و منسوخ از مهمترین و دشوارترین علوم حدیث است.

دخول نسخ در قرآن بر سه وجه است:

اول : حکم آن منسوخ شود و تلاوت بر جای ماند. مانند؛ آیه عده يك سال

دوم : چنان است كه تلاوت منسوخ ولي حكم بر جاي باشد (بر عكس
قسم اول)

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الکترونیک پیام نور....

سوم : هم لفظ و هم حکم آیه هر دو منسوخ باشد .

Payam Noor University Ebook

PNUeb

....کتابخانه الکترونیک پیام نور.....

هدف از نسخ وقوع لطف از سوی خدا در حق بندگان و در نظر داشتن مصالح عبادی و دینوی آنها است.

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الکترونیک پیام نور....

• نسخ کتاب (قرآن) به سنت یعنی قول ، فعل و تقریر رسول اکرم و (معصومین به قول شیعه) جایز است به شرط آن که سنت مقطوعٌ علیها باشد.

عام و خاص :

عام : عبارت از مفهومي است که آنچه را این مفهوم بر آن انطباق مي یابد ، فراگیرد .

خاص : آن است که برخي از آنچه را که مفهوم فراگیرد ، شامل گردد .

علمای اصول تقسیماتی برای عام و خاص قائل شده اند :

اقسام عام : عام افرادی ، عام مجموعی و عام بدلی

اقسام خاص : متصل و منفصل

مجمّل و مفصل

مجمّل : لفظي است كه بر حسب فهم عرف معني آن به خودي خود آشكار نباشد.

بهترين راه براي فهم مجمّل هاي قرآن توسل به سنت است .

مفصل يا مبين لفظي است كه معني آن از نظر عرف آشكار و هويدا باشد .

فصل ششم:

اعجاز قرآن

Payam Nour University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الکترونیک پیام نور....

هدفهای رفتاری:

توانایی دانشجو در بیان:

تعریف اعجاز

فرق اعجاز با کرامت

شرایط و کیفیت اعجاز

دلایل عاجز ماندن معارضین از مقابله قرآن

اعتقاد به صرفه

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الکترونیک پیام نور....

اعجاز قرآن :

اعجاز در لغت به معنی ناتوان و عاجز کردن کسی است و در اصطلاح ، خارق عادت است که از پیامبر ظاهر می شود و همراه با تحدی و نبودن معارضه است.

وجوه مختلف اعجاز قرآن عبارتند از :

بلاغت و فصاحت ، اشمال بر معارف اعتقادي ، اخبار از غیب و احتمال صرف همم و اذهان .

دلیل عدم توانایی مردم در معارضه با قرآن:

- 1- سبک بیان و اسلوب خاص آن .
- 2- فصاحت و بلاغت قرآن و استقامت شیوه بیان آن .
- 3- صرفه
- 4- اشمال برخی آیات بر اخبار از غیب
- 5- اشمال آن بر معارف اعتقادی
- 6- اشارات علمی .

« صرفه » یعنی این که اراده خداوند همت ها را سست کرد و اذهان را از اندیشیدن در باب معارضه با این کتاب مجید منصرف ساخت و باز گردانید.

(اعتقاد به صرفه) پندار ناروایی است و با عدل الهی سازگار نیست .

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الکترونیک پیام نور.....

فصل هفتم :

آفریده یا ناآفریده بودن قرآن

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الکترونیک پیام نور....

هدف هاي رفتاري:

توانايي دانشجو در بيان:

ديدگاههاي معتزله و اشاعره در مورد صفات خدا

ديدگاههاي مختلف درباره كلام خدا

ابعاد سياسي اعتقاد به مخلوق بودن كلام خدا

آفریده یا ناآفریده بودن قرآن:

WWW*PNUED.COM

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الکترونیک پیام نور....

- **معتزله** ، اعتقاد بر توحید صرف داشتند و صفات خدا را عین ذات او می دانستند، از نظر آنها خداوند هیچگاه نمی تواند بدون صفاتش باشد و در عین حال اگر صفات خدا زائد بر ذاتش باشد مسأله تعدد قدما و تکثیر در ذات واجب الوجود پیش می آید که خود نوعی شرک است .

اهل حديث و از جمله اشاعره معتقد بودند خداوند خود را به اين صفات (عالم ، حي ، قادر ...) خوانده است و اين صفات در او وجود دارد و خارج از ذات اوست و مانند ذات خدا اين صفات ازلي و ابدي است و چون خود خدا خوشتن را چنين خوانده است نهي توان با اعتقاد به آن به شرك افتاد .

دیدگاه‌های مختلف کلامی در خصوص کلام خدا :

اهل سنت و حدیث اعتقاد داشتند ، کلام خدا مانند علم و قدرت و اراده و حیات او مخلوق نیست .

دیدگاه معتزله :

قرآن مخلوق خداوند است چون:

- 1- کلام خدا متضمن امر ونهی و خطاب است.
- 2- خطاب خداوند به پیامبران گذشته غیر از خطاب او به پیامبر بعدی است .
- 3- کلمات اگر خوانده شوند صورت و عرض هستند و اگر نوشته شوند ، جسم و جوهرند و اعراض و جواهر هم حادث اند .
- 4- در قرآن آیاتی وجود دارد که دلالت به مخلوق بودن آن می کند .

ابوالحسن علي بن اسمعيل اشعري :

مقصود از قدیم بودن کلام خدا الفاظ و حروف خواندنی و نوشتنی نیست
زیرا اینها مخلوقند بلکه مقصود کلام نفسی خداست ؛ یعنی کلامی
که در ذات اوست و کلام حقیقی همان کلام نفسی اوست که غیر از عبارت و
الفاظ است و با تغییر اوضاع تغییر نمی کند .

اما بعد سياسي اعتقاد به مخلوق بودن قرآن :

مأمون حکمي صادر کرد که قاضيان و محدثان را عامل دولتي تحت آزمایش که آن را محنه مي گفتند در بياورند و از اين جماعت فقط کسانی را که به مخلوق بودن قرآن معتقدند بر سر کار خود باقي گذارند و شهادت ايشان را بپذيرند .

فصل هشتم :

علوم قرآنی

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانہ الکترونیکے پیام نور.....

هدفهاي رفتاري

توانايي دانشجو در بيان :

علوم مختلف قرآني

علوم مختلف حديث

فقه ومذاهب مختلف فقهي

مذاهب مختلف اصول فقه

علوم قرآنی:

در فهم بیشتر قرآن علوم گوناگونی بوجود آمد از جمله : علم اسباب نزول ، علم قرائت ، علم ناسخ و منسوخ ، علم مجازات قرآن ، علم امثال قرآن و...

قدیمی ترین علوم قرآنی ، علم قرائت قرآن است .

WWW*PNUeB*COM

Payam Noor University Ebook

PNUeB

....کتابخانہ الکترونیک پیام نور.....

WWW.PNUWEB.COM

در باره مجازات قرآن دقیقترین کتاب « مجاز القرآن » ابو عبیده معمر بن مثنیٰ تیمی بصری است . مقصود او از مجاز عبارت است از استعمال لفظ در غیر معنی موضوع له با وجود قرینه ای که مانع از اراده کردن معنی اصل باشد .

آشنایی با اشعار تازی بویژه اشعار دوره جاهلی برای هر مفسری دارای اهمیت اساسی است. آشنایی با اشعار کسانی چون امرء القیس، لبید، جریر، نابغه، فرزدق، اخطل و ابو نواس برای مفسر ضروری بود.

تنها علم قرآنی ای که معمولاً در تفسیر گنجانده نمی شود « تجوید » است.

تجوید در لغت به معنی نیکو کردن و سره کردن و در اصطلاح، تلاوت قرآن است به نحوی که هر حرفی از آن از مخارج خود ادا شود و ویژگی های کلام برای هر حرفی بجا آورده شود .

تجوید سه مرتبه دارد: ترتیل ، حدر و تدویر

ترتیل : خواندن به آرامی و آهستگی است

حدر : تند خواندن و پیوسته خواندن است

تدویر : روش میانه در قرائت است

مباحث مهم تجوید عبارتند از :

شناخت مخارج و صفات حروف

مسأله وقف و ابتداء

مسأله اظهار و اخفاء

حدیث :

در « علم حدیث » آنچه مستقیماً از خود پیامبر اکرم و با واسطه از صحابه و تابعان نقل شده ، مورد بررسی قرار می گیرد .

حدیث یا سنت به ضمیمه قرآن ، اجماع و عقل (نزد شیعه) و قیاس
(نزد اهل سنت) اصول اربعه فقه را تشکیل می دهد .

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الکترونیک پیام نور....

اهل سنت تنها سنت نبوي را حجت مي شمارند ولي شيعه به حکم برخي آيات قرآن و حديث متواتر از حضرت رسول ، به قول و فعل و تقرير ائمه اطهار هم استناد جسته اند .

سنت روایت شده از رسول خدا و ائمه گاهی قطعی و متواتر است و گاهی ظنی و خبر واحد .

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الکترونیک پیام نور....

علم رجال (علم راوي شناسي) و فن درايه (علم شناخت حديث و سلسله راويان)

WWW*PNUeB.COM

Payam Noor University Ebook

PNUeB

...کتابخانه الکترونیک پیام نور....

مراتب اهل حدیث :

راوی
حافظ
طالب
حجت

محدث به طور کلی کسی است که گذشته از حفظ ، در باره حدیث تحقیق و بررسی نیز کرده باشد .

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الکترونیک پیام نور.....

مراد از حدیث ، مطلق حدیث نبوی است که گفتار، کردار و تقریر پیامبر اسلام و معصوم است ، در مقابل حدیث قدسی که کلام الهی است .

- **فرق حدیث قدسی با قرآن:**

قرآن بر خلاف حدیث قدسی برای اعجاز است و با تعدی و معارضه همراه است .

هر حديثي دو بخش دارد :

الف : متن حديث ؛ آنچه كه معني حديث بدان استوار است = عين قول يا فعل يا تقرير پيامبر اكرم.

ب: سند حديث : سلسله راويان حديث است كه به پيامبر (ص) و صحابه و يا معصوم مي رسانند .

علم رجال : علمي است که به تحقیق در باره راویان حدیث می پردازد
و می کوشد روشن سازد که این مردم تا چه حد به دقت ضبط ، حفظ و عدالت
موصوف بوده اند .

- علم درایه : (درایه الحدیث) علمی است که در متن حدیث از لحاظ مقتضیات الفاظ و از جهت مناسبت با افعال ، اقوال و احوال و تقریر های پیامبر اکرم و معصوم بحث می کند .

WWW*PNUJEB*COM

کتابت حدیث:

Payam Noor University Ebook

PNUeb

....کتابخانہ الکترونیکے پیام نور....

- از همان آغاز به سبب عدم تدوین حدیث و عوامل دیگر، جعل و وضع حدیث نیز کم کم رواج یافت که در بسیاری موارد برای پیش بردن مقاصد شخصی دینی و سیاسی بود.

دلایل جعل حدیث :

الف : خصومت سیاسی بین گروه‌های مختلف ، خصوصاً بین علویان ، امویان و عباسیان و...

ب: اختلافات کلامی بین گروه‌های مختلف کلامی

ج: وضع حدیث برای مصالح مادی و ترضیه صاحبان مقامات

از نظر اهل سنت پر حدیث ترین صحابی به ترتیب عبارتند از :

ابو هریره (5374 حدیث)، عایشه (2210 حدیث) ، عبد الله

بن عمر ، عبد الله بن عباس و جابر و أنس بن مالك .

کتاب های حدیث اهل سنت و شیعه:

کتاب های حدیث اهل سنت، «صحاح سته» عبارتند از:

1. صحیح بخاری
2. صحیح مسلم
3. سنن ابی داود
4. سنن ابن ماجه
5. سنن نسائي
6. جامع ترمذي .

کتابهای اربعه شیعه عبارتند از :

1- الکافی

2- من لا یحضره الفقیه

3- التهذیب یا تهذیب الاحکام

4- الاستبصار

اشتراکات و اختلافات شیعه و سنی :

اشتراک در اصول دین (توحید ، نبوت و معاد) و اصالت قرآن کریم اختلاف درباره عدل و امامت و نیز حجیت اخبار و روایاتی که از صحابه روایت شده.

کتاب حدیثی دیگر از شیعه:

« الکافی » نوشته کلینی مشتمل بر 16199 حدیث است .
کلینی نخستین محدثی است که در میان امامیه به جمع آوری و نظم و تربیت
احادیث شیعه پرداخت .

علاوه بر کتب اربعه شيعه بايد از کتاب « بحار الانوار » علامه مجلسي هم ياد کرد که مي توان آن را « دائره المعارف شيعه » ناميد .

WWW*PNUJEB*COM

اقسام حدیث :

Payam Noor University Ebook

PNUeb

....کتابخانہ الکترونیکے پیام نور.....

- در فن درایه ، حدیث هم از جهت متن یا محتوی و هم از جهت شخص روایت کننده و هم از جهت سند اقسام گوناگون دارد .

از حیث متن ، حدیث ممکن است حدیث ناسخ یا منسوخ باشد ؛ مشکل یا مصحف باشد ؛ مدرج یا مضطرب باشد.

WWW*PNUeB.COM

Payam Noor University Ebook

PNUeB

...کتابخانه الکترونیک پیام نور.....

- از حیث سند ، حدیث ممکن است مسلسل یا مسند باشد ، متصل یا منقطع باشد ، مرسل یا عالی باشد .

WWW*PNUeB*COM

- از حیث طریق، حدیث ممکن است مشهور یا غریب ، متوتر یا آحاد باشد.

WWW*PNUJEB*COM

Payam Noor University Ebook

PNUeb

....کتابخانه الکترونیک پیام نور....

- سر انجام از حیث راوی ، حدیث می تواند منکر یا منفرد ، متروک یا موضوع باشد .

اقسام گوناگون حدیث تحت سه عنوان کلی :

حدیث صحیح ، حدیث حسن ، حدیث ضعیف.

- حدیث صحیح ، آن است که خالی از خطا باشد و عیب یا علتی در اسناد آن از حیث بریدگی سلسله راویان یا معتبر نبودن برخی از آنان مشاهده نشود و همه افراد سلسله راویان آن به راستگویی ستوده (یا به تعدیل ممدوح) باشند .

حدیث حسن ، آن است که یکسره از خطا خالی نباشد و مثلاً همه راویان آن هر چند ستوده باشند ولی به راستگویی ستوده نباشند .

WWW*PNUeB.COM

Payam Noor University Ebook

PNUeB

...کتابخانه الکترونیک پیام نور....

حدیث ضعیف ، آن است که از لحاظ متن در صحت حدیث شکی پیدا شود
و یا یک یا چند تن از راویان آن مورد اعتماد نباشد .

در علم حدیث و رجال تعیین اعتبار و ارزش راویان از لحاظ صدق و کذب ، « جرج و تعدیل » نام دارد .

راه های بیان حدیث هفت مورد است که عبارتند از :

- 1- سماع از شیخ
- 2- قرائت بر شیخ
- 3- اجازه
- 4- مناوله
- 5- کتابت
- 6- اعلام
- 7- وجاده

فقه :

از علومی که هر مفسر باید ولو به اجمال از آن اطلاع داشته باشد ، فقه
است .

فقه در لغت به معنی دریافت عمیق و در اصطلاح علمای دین علم استدلال به احکام شرعی و تکالیف دینی است.

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الکترونیک پیام نور....

دلایل تفصیلی عبارتند از: قرآن، سنت، اجماع و عقل (یا قیاس و استحسان و مصالح مرسله نزد اهل سنت)

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الکترونیک پیام نور.....

در نزد شافعی و اصحاب او فقه دارای چهار رکن است:

عبادات ، معاملات ، مناکحات و عقوبات .

مذاهب مهم فقهي:

1. حنفيه
2. حنبليه
3. شافعيه
4. مالكيه
5. ظاهريه
6. شيعه

حنفیہ :

اصحاب امام ابوحنفیہ نعمان بن ثابت هستند که علاوه بر کتاب ، سنت ، اقوال صحابه ، اجماع و قیاس؛ به استحسان و عرف نیز متمسک می شوند.

حنبلیه :

پیروان امام احمد بن حنبل مروزی هستند. آنها در فقه به کتاب ، سنت ، فتوای صحابه رسول اکرم ، قیاس ، استصحاب ، مصالح و ذرایع عمل می کنند.

استحساب ، يعني اين كه هنگام شك در بقاء حكمي از احكام يا

موضوعي از موضوعات كه داراي حكم است، حكم به باقي بودن

حالت پيشين نمايند .

شافعيه :

اصحاب امام محمد بن ادریس شافعي هستند. آنها در فقه به کتاب ، سنت ، اجماع ، اقوال صحابه و قیاس عمل می کنند و استحسان را قبول ندارند.

مالکيه :

پيروان امام مالك بن انس هستند. آنها علاوه بر كتاب و سنت به فتواي صحابه نيز عمل مي كنند و آنها جزء سنت مي دانند ، ضمن اين كه عمل مردم مدينه روزگار مالك (سده دوم) نزد آنها حجت است.

ظاهريه :

پيروان داوود سجستاني ظاهري و ابن حزم اندلسي ظاهري هستند. آنها جز به كتاب و سنت عمل نهي كنند و رأي ، قياس و اجتهاد را باطل مي شمارند و در هر چه كه در كتاب و سنت حكمي راجع به آن نباشد به اباحه اصليه مي روند.

شیعه :

شیعه به کتاب و قول معصوم (ص) عمل می کنند و در عمل به کتاب (قرآن) با اهل سنت یکسانند ولی صحابه را به عنوان مبدأ و راوی سنت نمی پذیرند .

- مبدأ سنت در عقیده شیعه قول ، فعل و تقریر معصوم (ع) است که چهارده تن هستند و راوی از این چهارده تن باید علاوه بر دارا بودن شرایط عدالت و غیره حتماً شیعه امامی باشد.

عمل به قیاس نزد شیعه باطل است و فقط اصول عقلي مثل (برائت ،
استصحاب نزد بسیاری از فقهای شیعه) می تواند به عنوان دلیل احکام
شرع محسوب شوند . بنابر این شیعه عقل را بطور کلی نمی پذیرد .

سه كتاب مشهور فقه شيعي عبارتنداز :

« شرايع الاسلام » محقق حلي و دو شرح معروف آن يعني
« مسالك الافهام » (شهيد ثاني) و « جواهر الكلام » (شيخ
حسن باقر اصفهاني) معروف به « صاحب جواهر و شيخ الفقها)

اصول فقه :

علم به قواعدی است که توسط آن قواعد می توان به فقه یا احکام شرعی دست یافت و یا آنها را استنباط کرد.

- در علم اصول فقه از دو چیز بحث می کنند: 1. ادله ، 2 احکام
- عمده ترین ادله اصول یا قواعد اصول فقه عبارتند از : کتاب ، سنت ، اجماع ، عقل.

بخش احكام اصول فقه از واجبات ، مندوبات ، محرمات ، مكروهات و
مباحات بحث مي كند .

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الکترونیک پیام نور....

فصل نہم :

علم کلام

Payam Noor University Ebook

PNUeb

....کتابخانہ الکترونیکے پیام نور.....

هدفهاي رفتاري :

توانايي دانشجو در بيان

علم كلام

فرق فلسفه و كلام

مسائل مهم شبه فلسفي در علم كلام

فرق مختلف كلامي شيعه

روشهاي معتبر كلامي

علم کلام :

کلام در لغت به معنی سخن گفتن و در اصطلاح عبارت است از دفاع از

دیانت بویژه اعتقادات در برابر معارضان به وسیله ادله عقلی .

فرق فلسفه و کلام:

اگر در باره خدا و جهان ، آزادانه بحث شود، چنین بحثی را فلسفه گویند . اما همین که به این قید ملزم باشیم که با یکی از ادیان آسمانی موافق در آید آن را کلام گویند .

تعريف علم كلام:

علم كلام عبارت است از علمي كه مي توان به وسيله آن به اصول مبدأ و معاد بر طبق قانون اسلام آگاهي يافت.

اقوال مختلف در باب تسمیه علم کلام :

- 1- کلام صیغه ای عربی است برای نامیدن علمی یونانی
- 2- اصحاب آن در مسائلی تکلم می کرده اند که گذشتگان در آن تکلم نکرده اند
- 3- اصحاب آن در کلام خدا اختلاف کرده اند که آیا قدیم و ازلی است یا مخلوق و حادث زمانی .
- 4- موجب قدرت متکلم در بحث از مباحث شرعی می شود .
- 5- متکلم در آغاز سخن خود می گفت: « کلامنا الیوم فی...»

تاریخچه علم کلام :

هر چند برخی فقهای سده دوم و سوم شیوه استدلال عقلي را براي اثبات

اصول عقاید بکار برده اند اما به یقین می دانیم که از اوایل سده چهارم

چند تن به این شیوه علم یا فن کلام نام نهادند. بزرگترین آنها ابوالحسن

علي بن اسمعیل بن اشعري صاحب کتاب « مقالات الاسلامین » است .

متکلمان در آغاز معتزلی بوده اند و در برابر آنها اهل سنت و حدیث
قرار دارد.

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الکترونیک پیام نور.....

مسائل مهم شبهه فلسفي که در میان مسلمانان مطرح شد، عبارتند
از:

ایمان و منزلت صاحب معاصي کبیره

صفات و ذات خدا

جبر و اختیار

صفات و ذات خدا :

1- آنان که به ظاهر حروف و کلمات اعتقاد یافتند ، آنها را مشبهه یا اهل تشبیه (تجسیم) نامیده اند.

2- آنان که ظاهر حروف و کلمات قرآن مجید را درباره صفات رها کردند و در تأویل فرو رفتند که آنها را معطله یا اهل تعطیل گویند .

3- آنانی که در اعتدال و محافظه کاری ماندند که آنها را صفاتیه یا منزّهه یا اهل تنزیه گویند .

مسأله جبر و اختیار:

قدریه قائل به اختیار و آزادی انسان در حرکات و سکنات بودند.

جبریه قائل به جبر و اضطرار و بی‌اختیاری در حرکات و سکنات بودند.

مباحث مهم کلامی:

1- مسأله خلق یا قدمت قرآن

2- مسأله عدل ، که اشعریه و اهل سنت به آن اعتقاد ندارد .

3- مسأله امامت و جانشینی رسول خدا .

4- مسأله توحید مطلق و رویت خداوند .

توحید مطلق و رویت خدا :

متکلمان معتزلی ، تحت تأثیر استدلالهای عقلي و فلسفي به توحید مطلق

خداوند معتقد بودند و خدا را از هر چه مایه تشبیه به مخلوقات باشد ، تجرید
می کردند.

اهل حديث و اشاعره با توجه به ظاهر آيات الهي مثل « انكم سترون ربكم يوم
القيامة .. » و غيره رويت خدا را ممكن مي دانستند .

Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانه الکترونیک پیام نور.....

علم کلام نزد شیعه :

شیعه هم به مانند معتزله و اهل سنت در فهم کتاب خدا و دفاع از اسلام و اصول عقاید خود بویژه در مسأله مهم عدل و امامت ، کتابهای زیادی نوشت و متکلمان مشهوری در این فرقه ظهور کردند.

به طور كلي شيعه را مي توان به سه صنف بزرگ تقسيم كرد :

1- غلاه يا غاليه ،

2 – اماميه

3- زيديه

از نظر امامیه ، مقام امامت باید به نص و توقیف ، نصیب بستگان حضرت رسول شود و امام در هر دوره ، باید افضل مردم باشد ، چه امامت مفضول بر فاضل و (افضل) عقلاً قبیح است.

در اصطلاح ، امامت، ریاست عامه است در امور دین و دنیا به نیابت از رسول اکرم و امام کسی است که در امور دین و دنیا ریاست عامه برعهده او باشد .

عقیده علمای امامیه این است که هر چه بر وجوب نبوت دلالت دارد
بر وجوب امامت نیز دلیل است چه امامت قائم مقام نبوت است مگر در
تلقی وحی بی واسطه الهی .

- امامیه امامت را لطف می داند و می گویند، نصب امام عقلاً بر خدا واجب است و علت وجوب آن این است که امامت لطف است و هر لطفی برحق تعالی واجب است.

امامت لطف عام است و نبوت لطف خاص زیرا ممکن است روزگار از وجود پیامبری خالی بماند اما نمی تواند از وجود امام خالی باشد .

فرقه امامیه ، مبحث امامت را از توابع مبحث نبوت و از اصول و ارکان دین می شمارد و ایمان را بدون عقیده به امامت پایدار نمی دانند.

WWW*PNUeB*COM

Payam Noor University Ebook

PNUeB

...کتابخانه الکترونیک پیام نور.....

مهمترین متکلمان شیعه عبارتند از :

1. ابو جعفر محمد بن نعمان کوفی معروف به مومن الطاق

2. هشام بن حکم

او اولین کسی است که با ادله کلامی و نظری مبحث امامت را مورد بحث قرار داد.

3. ابوالحسن علی بن میثم تمار

4. خواجه نصیر الدین طوسی

5. علامه حلی

دو روش معتبر کلامی :

ابن خلدون در مقدمه خود علم کلام را به دو شیوه متقدمان و متأخران تقسیم می کند .

WWW*PNUJEB*COM

پایان



Payam Noor University Ebook

PNUeb

...کتابخانہ الکترونیکے پیام نور.....